

Dansk som andetsprog niveau A på HF

Siden 2008 har Dansk som andetsprog (dsa) niveau A været tilbudt som forsøgsfag på HF, og det fortsætter stadig som et forsøgsfag i skoleåret 2015-16. Trods en interesse for faget og erkendelse af, at der er behov for faget, har vejen til et permanent tilbud i uddannelsessystemet været et forhindringsløb.

En arbejdsgruppe i Uddannelsesstyrelsen har i 2002 foretaget en omfattende analyse af faget dansk på alle niveauer i uddannelsessystemet. Arbejdsgruppen påpegede, at den multikulturelle udfordring for danskfaget i hele uddannelsessystemet har to aspekter – et indholdsmæssigt og et sprogligt: »Indholdsmæssigt udfordrer den multikulturelle udvikling først og fremmest danskfagets funktion som nationalt dannelsesfag« (Gregersen et al. 2003: 105). Undervejs i processen påpegede Peter Heller Lützen, ph.d., at der kunne spores en tendens til, at arbejdsgruppen opprioriterede sproget som kompetence og nedtonede sproget »som bærer af et bestemt åndshistorisk indhold« (Lützen 2002: 141).

Mens forskellige perspektiver på danskfagets formål og indhold udfoldede sig, gav arbejdsgruppen anbefalinger om, hvordan man kan styrke de tosprogede elevers muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Opmærksomhed på sproglig variation og syn på tosprogethed som en ressource vil kræve en ændring i dansk pædagogik.

BEDRIYE SENER

Underviser v/ Vestegnen HF & VUC

Cand.pæd.pæd.psyk. & cand.pæd.didaktik mshp dansk
bse@vucv.dk

Dansk som andetsprog A er en reproduktion af dansk A på HF

I 2008 blev dsa A iværksat som et forsøgsfag på ungdomsuddannelserne ved fire VUC'er, som tilbyder HF-enkeltfag. En læreplan blev udformet, hvorefter forsøgsfaget blev implementeret og evalueret (Østergaard et al. 2012). Evalueringsgruppens anbefaling var tydelig: forsøgsfaget skulle gøres permanent. I skoleåret 2013-14 blev det muligt for alle institutioner, som udbyder HF-enkeltfag, at tilbyde dsa som et forsøgsfag. Dsa A erstatter således dansk A for tosprogede elevers vedkommende.

For at få et indblik i indholdet i læreplanerne for dansk A og dsa A har jeg foretaget tekstsamlæsninger af læreplanerne med henblik på at identificere den sprogbrug, der konstruerer faget dsa (Fairclough 2008).

Fagidentitet i læreplanen for dansk A:

Fagets kerne er dansk sprog, litteratur og kommunikation. I arbejdet med dansk sprog og dansksprogede tekster i en mangfoldighed af genrer og medier forbindes sprog, kultur, historie, æstetik og kommunikation [...]. (Undervisningsministeriet 2013b)

Fagidentitet i læreplanen for dsa A:

Fagets kerne er dansk sprog, litteratur og kommunikation. I arbejdet med dansk sprog og dansksprogede tekster i en mangfoldighed af genrer og medier forbindes sprog, kultur, historie, æstetik og kommunikation [...]. (Undervisningsministeriet 2013a)

Nej, der er ikke tale om en trykfejl, når ovenstående linjer gentages. Fagidentiteterne i de to pågældende læreplaner er identiske. Der forekommer en reproduktion af den allerede etablerede diskurs om danskfagets identitet. Dette gør sig også i høj grad gældende for faglige mål og kernestoffet, undervisningens tilrettelæggelse, bedømmelseskriterier og tildelt antal undervisningstimer.

I modsætning til danskfaget har dsa-faget fået tilføjet en målgruppe, der benævnes »kursister med et andet aktivt modersmål end dansk«. Denne betoning implicerer to problematikker: Når dansk som modersmål, for dem der netop har dette sprog som et modersmål, er betydningsfuldt for læring, må det samme vel gælde for elever med andre modersmål end dansk. Dansk sprogs funktion som modersmål og konstitutionskraft gør sig gældende på stofområder

som kommunikation og litteratur. Dette rejser spørgsmålet om, hvorvidt man kan inddrage andre modersmål, idet alt tekstarbejde har sit udspring i dansksprogede tekster.

En anden problematik er, at »med et andet aktivt modersmål end dansk« skjules det, at dansk er et andetsprogsfag for de pågældende kursister. En anerkendelse af faget som et andetsprogsfag vil formodentlig fordrer en andetsprogs pædagogik og -didaktik. Med andetsprogstilskrivningen i danskfaget vil dette blik komme i konflikt med et sprogsnormen (dansk sprog), som interdiskursivt er indskrevet i læreplanen for dsa, idet formuleringen er direkte hentet fra læreplanen i dansk. Fraværet af tosprogsnormen i læreplanen kan skyldes opfattelsen af, at andre modersmål truer dansk sprogs eksistens og dets entydighed.

Danskfagets formål:

Danskfaget tjener på en gang et dannelsesmæssigt og et studieforberedende formål [...] Kritisk-analytisk sans og *beherkselsen af et sikkert sprogligt udtryk fremmer kursistens muligheder for at orientere sig og handle i et moderne, demokratisk, globalt orienteret samfund.* (Undervisningsministeriet 2013b, egen kursivering)

Dsa-fagets formål:

Faget tjener på en gang et dannelsesmæssigt og et studieforberedende formål [...] Kritisk-analytisk sans og *gode sproglige færdigheder fremmer kursisternes muligheder for at forstå og aktivt indgå i det danske samfund forstået som et moderne, demokratisk, globalt orienteret samfund.* (Undervisningsministeriet 2013a, egen kursivering og fremhævning)

I dsa-faget får sprog en pragmatisk funktion som en del af kommunikative kompetencer, dvs. »gode sproglige færdigheder« kan sikre, at kursisten kan indgå og handle i »det danske samfund«. Dsa-fagets identitet og formål fokuserer på det danske sprog og en national orientering – at begå sig i det danske samfund, nationalkulturen, hvor man kan tale om en dominans af den nationale diskurs. Hverken i læreplanen for dansk eller dsa ses spor af anbefalingerne fra Gregersen et al. (2003). Kursisternes brede sproglige og kulturelle forudsætninger negligeres.

Siden 1980'erne er der i Danmark lavet utallige forsknings- og udviklingsprojekter på tosprogsområdet. De fremhæver vigtigheden af at anerkende den sproglige og kulturelle mangfoldighed i et klasserum, bl.a. ud fra princippet om, at andetsprogsundervisningen bygger på og tilrettelægges ud fra den enkelte elevs/kursists sprog-

lige forudsætninger på dansk. Det forudsætter et fokus på sproglig variation, herunder multietnolekter og socioetnolekter (Quist 2011), samt et syn på tosprogethed som ressource (Holmen & Jørgensen 2010) og en anerkendelse af kulturel mangfoldighed og interkulturel kompetence (Risager 2004; Rørbech 2009).

Med konstateringen af, at læreplanen for dsa er en reproduktion af dansk-læreplanen, dvs. med identiske læreplaner, nærmer vi os Einsteins definition af galskab: »keep doing the same thing while expecting to get a different result«. En reproduktion af danskfaget, »keep doing the same thing«, kan med stor sandsynlighed ikke frembringe andre resultater for tosprogede kursisters læring end de resultater, som hidtil er opnået med dansk-læreplanen, med fortsat negative konsekvenser for elevernes mulighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Dansk som andetsprog er et fag og et vilkår for tosprogede elever i det danske uddannelsessystem. Hvis ønsket er at styrke de tosprogede kursisters muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse, må man forpligtige sig på Gregersens anbefaling om, at den multikulturelle udvikling bør udfordre danskfagets funktion som et nationalt dannelsesfag. Lige såvel må man forpligte sig på resultater af forsknings- og udviklingsprojekter, der peger på sprogpædagogik, der har et andetsprogs perspektiv. Begreber som tosprogethed, flersprogethed og flerkulturalitet, der findes i læreplanen for finsk som andetsprog, eksisterer p.t. ikke i læreplanen for dsa. I det efterfølgende præsenterer jeg kort læreplanen for finsk som andetsprog.

Fagformål for finsk som andetsprog på gymnasialt niveau

Jeg vil i det følgende vise to eksempler på, hvordan andetsprogsdimensionen tilgodeses i formålet for læreplanen for finsk som andetsprog (fremover fsa) i ungdomsuddannelserne.

Når man retter blikket mod den finske stats curriculum, som har fsa på gymnasialt niveau, er det værd at bemærke, at det i fagets formål ses, at rækkefølgen af sprogene er de studerendes modersmål efterfulgt af andetsproget. Sprogene tilsammen skal forstærke de studerendes »multikulturelle identitet« samt danne grundlaget for en »funktionel tosprogethed«, jf.:

At få undervisning på deres eget modersmål sammen med undervisning på finsk som andetsprog vil styrke elevernes multikulturelle identitet og lægge fundamentet for en funktionel tosprogethed (Finnish National Board of Education 2003: 64 (egen oversættelse)).

Dette kan tolkes som et bevidst fravalg af en nationalistisk eller monokulturel orientering – modsat det, der sker i dsa-læreplanen, som er identisk med dansk-læreplanen. Der udtrykkes et meget klart signal i mål og indhold for faget fsa: en ekspliciteret forståelse af det finske samfund som et *multikulturelt* samfund, hvor faget fsa skal ses i lyset af det flerkulturelle og det flersproglige.

Der er en særlig markering af *tosprogethed* og *flersprogethed* i læreplanen for fsa: »learn to reflect on their *bi- or multilingualism*, consolidating their understanding of the significance of language in identity« (ibid.: 64, egen kursivering). Der ligger en implicit antagelse om, at faget er identitets(med)skabende.

Anbefalinger til læreplanjusteringen: Hvad kan vi lære af Finland og forskningen om andetsprogs-pædagogik og -didaktik?

På baggrund af andetsprogsforskning og med inspiration fra læreplanen for fsa er nedenstående anbefalinger sammen med en række andre forslag, som undertegnede har udarbejdet i en arbejdsgruppe, sendt til Undervisningsministeriet, som p.t. vurderer, om disse perspektiver kan tilføjes den endelige læreplan, når/(hvis) dsa A engang bliver en del af fagrækken på HF efter foreløbig otte år som et forsøgsfag:

Kursisterne skal udvikle deres intersproglige og interkulturelle kompetencer konkret gennem arbejdet med flersprogethedspædagogik:

- gættestrategier og hypoteseafprøvninger
- intersprog
- flersprogethed og sproglige variationer, herunder multi-etnolekter
- tosprogethedens betydning og muligheder med udgangspunkt i kursistens egne erfaringer og oplevelser
- sammenligning og perspektivering på tværs af tekster og andre udtryksformer med udspring i forskellige kulturelle baggrunde
- bredt tekstvalg, der giver en nuanceret opfattelse af kultur- og samfundsforhold i Danmark og andre lande, med intentionen om interkulturel perspektivering
- bevidsthed om, hvordan sproglig mangfoldighed styrkes.

Der er ikke noget lovkrav om, at underviserne i dsa på HF skal have kompetencer inden for andetsprogs pædagogik og -didaktik, som vi kender det fra krav til undervisere på sprogcentre. Det stiller fagudbyderne frit ift., om de vil sikre, at underviserne har de nødvendige kompetencer i andetsprogsundervisningen. Desuden er det alarmende, at læreplanen for dsa i sin nuværende form er konstrueret *uden* et andetsprogs perspektiv. Når formålet med dsa A er at erstatte dansk A, med næsten identiske læringsmål og indhold, unødvendiggøres behovet for at konstruere et nyt (andetsprogs)fag. Det er dog uvist om valget af identiske læreplaner beror på rationalet om ikke at opfinde den dybe tallerken, da det (måske) tænkes, at danskfaget jo allerede er opfundet! Hvis det er tilfældet, må man konstatere, at her er brug for et *helt stel*.

Litteratur

- Fairclough, N. (2008). *Kritisk diskursanalyse. En tekstsamling*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.
- Finnish National Board of Education. (2003). *National Core Curriculum for Upper Secondary Schools 2003*. http://www.oph.fi/download/47678_core_curricula_upper_secondary_education.pdf (2015-09-15)
- Gregersen, F. et al. (2003). *Fremtidens Danskfag – en diskussion af danskfaglighed og et bud på dens fremtid*. (Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 1, 2003). København: Undervisningsministeriet.
- Holmen, A. & Jørgensen, J.N. (red.). (2010). *Sprogs status i Danmark 2011*. (Københavnstudier i tosprogethed, 58). København: Københavns Universitet, Humanistisk Fakultet.
- Lützen, P. (2002). *Danskfagets danskhed*. Kbh.: Dansk lærerforeningen.
- Quist, P. (2011). Sproglig dannelse og dannelse gennem sprog. *Dansk Noter*, 2011(4), 41-43.
- Risager, K. (2004). Lærereens interkulturelle kompetence. *Sprogforum*, 6(18), 14-20.
- Rørbech, H. (2009). Interkulturel kompetence. I: J. Bundsgaard, E.T. Christiansen, S.H. Flamant, T. Hanghøj, R.F. Lorentzen, K. Monrad, B. Poulsen & H. Rørbech, *Kompetencer i dansk* (s.153-165). Kbh.: Gyldendal.
- Undervisningsministeriet. (2013a). *Læreplan for dansk som andetsprog*. <http://uvm.dk/~media/UVM/Files/Udd/Gym/PDF13/Fag%20og%20laereplaner/130925%20DSA%20laereplan%202013.pdf> (2015-09-04)
- Undervisningsministeriet. (2013b). *Læreplan for dansk*. <https://www.retsinformation.dk/Forms/Ro710.aspx?id=152579#Bil9> (2015-09-04)
- Østergaard, A. et al. (2012). *Dansk som andetsprog på HF, A Niveau – Rapport om et forsøg*. <http://uvm.dk/~media/UVM/Files/Udd/Gym/PDF13/Fag%20og%20laereplaner/130319%20RAPPORT%20Dansk%20som%20andetsprog%20foelgegruppe.pdf> (2015-09-04)